

Transcript van ons gesprek met Hans Claus

Zwijgen is geen optie

Hans Claus

00:02

Als je binnenkomt in de gevangenis en er staat daar een gedetineerde, een advocaat en een politiemann om die man naar het paleis te doen, zal ik aan iedereen die er staat een hand geven. Ook aan die gedetineerde. Ook al is dat zo met boeien. "Ah ja, meneer, je bent tegen de gevangenis, maar waarom werk je daar nog?" Ik zeg: "Maar ik werk niet voor de gevangenis, ik werk voor de gedetineerden." Ik zeg: "Ze zitten voorlopig in de gevangenis, dus daar ga ik ze maar vinden." Ik wilde gevangenisdirecteur worden en daardoor moest ik criminologie studeren, want dat was toen het enige diploma dat toegang gaf tot die job. Dus ik kon dat studeren, ik slaagde daarin, met een paar haken en ogen, maar ik slaagde daarin. Het examen kwam uit, ik slaagde in dat examen, ik werd gevangenisdirecteur en ik kwam in een gevangenis terecht, de Nieuwe Wandeling die zich progressief waande. En er is een gevangenisdirecteur voor mij geweest, Edgar Swinnen, en die zei: de communicatie is van belang. En hij zette de kleppen van de deuren open. "Oei", zeggen de bewaarders, "ze gaan allemaal aan elkaar beginnen roepen". "Als er een roept", zegt hij: "doe het weer toe. Maar al die anderen, laat ze daar maar openstaan. En die tralies, doe dat maar weg". Op een bepaald moment heb ik toch wel daaruit geleerd dat ruimtelijk ingrijpen enorm belangrijk is voor een andere sfeer te scheppen, om een menselijke ontmoeting mogelijk te maken. Dus in een droom kreeg ik dat huis, ik zag mijn gedetineerden van Oudenaarde daar perfect in functioneren, gelijk of dat ze waren. En toen hebben we met een aantal criminologen gezegd: moet dat hier niet anders, moet men op zijn minst een keer nadenken over hoe dat een gevangenis van de 21e eeuw. We hebben een nieuwe wet. We hebben een basiswet voor behandeling van gedetineerden. gestemd in 2005. Nu in 2010 beslissen we van we gaan gevangenissen bouwen. Moeten we dan een keer niet kijken met die nieuwe wet of we daar geen aangepaste infrastructuur moeten voor hebben. Ze hebben dat toen aan mij gevraagd. Ik had die droom gehad. Ik heb dat allemaal samengezet. Ik heb gevraagd aan de Liga: Mag ik daar een keer een project rond uitwerken? En zo is dat dan gekomen. Het verhaal van de huizen is...

Anthony

02:15

De huizen is de naam van de VZW waarmee je strijdt voor detentiehuzen.

Hans Claus

02:18

Maar ook het concept. De naam van het concept van een nieuw detentieconcept.

Anthony

02:24

Om het concreet te maken, je wil eigenlijk detentiehuzen waar dat er maximaal 30 gevangenen samen zitten.

Hans Claus
02:29

Als je het klein houdt, krijgt het individu de nodige aandacht. En het gaat over het individu. Het gaat ook over wat hij gedaan heeft, misdaan heeft. Het gaat over wat hij gaat doen. Het gaat dus ook over de slachtoffers. Het gaat over de brug leggen tussen slachtoffer en de herstelgedachte. Die kun je feitelijk maar waarmaken als er een ruimte bestaat waarin een ontmoeting mogelijk is.

Anthony
02:54

En waarom is dat zo belangrijk dat die ontmoeting echt plaatsvindt?

Hans Claus
02:57

Omdat het over ontmoeting gaat. Het gaat over mens worden, het feit dat de mens mens wordt in zijn ontmoeting met andere mensen. Maar we hebben er nog niet de ruimte voor gecreëerd om dat te doen. Omdat we ondertussen verknocht zijn geraakt aan dat archetype van de gevangenis, omdat we dat vereenzelvigen als een soort straf. Dat is een straf waar je door moet en oké, je wordt daardoor beschadigd en oké, het zal uiteindelijk meer criminaliteit opleveren dan dat. Maar oké, het is een straf, dat gaan we toch houden, we gaan dat toch niet wegslijten. Terwijl de straf niet de gevangenis is, maar de straf is eigenlijk de vrijheidsberoving. Het wegnemen uit uw natuurlijke biotoop en het plaatsen in een biotoop die je niet gekozen hebt. Op zich al een heel erge straf, dat is zoals als je je kind thuis zegt: 'Gij nu naar uw kamer.' Dus die weghalen uit de samenleving betekent daarom niet dat er geen band mag zijn met de omgeving. Een detentiehuis kan gemakkelijk een functie hebben in de buurt. Je kunt daar bijvoorbeeld een repair shop van maken, waar je elektrische apparaten kunt binnenhalen. Dan ga je niet alleen die detentie in zicht krijgen, maar ga je feitelijk ook in veel gevallen ook de gedetineerde in zicht krijgen. Het gezicht dat hij moet krijgen, want op een bepaald moment is die straf gedaan, dan staat hij er weer met zijn gezicht. Als je er de hele tijd niet hebt willen op kijken, dan is zijn gezicht. En plots staat hij er dan. Dat is choquerend, dat geeft een schok. Die schok moet je dempen door die gedetineerde ook de mogelijkheid te geven om tijdens de detentie zichtbaar te zijn. Het feit is dat wij thuis niets hadden en dat we het geluk gehad hebben van in de jaren 60, 70 grootgebracht te zijn en sociaal ondersteund, waardoor we allemaal hebben kunnen studeren, maar anders zou dat absoluut niet gelukt zijn. Dus wij waren eigenlijk arm. Maar we leefden tussen beelden en schilderijen en we voelden ons eigenlijk voor een stuk verheven. Ik zat ook in een college in Kortrijk, waar er zo in de jaren zeventig een sfeer hing van "wij kunnen de wereld verbeteren, wij gaan dat hier nu een keer doen zie" Er waren ook leerkrachten die daar, ik ga niet zeggen dat die de revolutie predikten, maar die hebben in ons kiemen gelegd van plus est en vous. Dus jij kunt meer. Dat is elitair natuurlijk, dat jij meer kunt dan een ander.

Anthony
05:28

Als je zegt dat het elitair is, geloof je dat niet meer?

Hans Claus

05:34

Ik ben niet zomaar tegen het elitaire denken. Maar het moet dienstbaar zijn. De wet van de sterkste, die is er. Als je daarin meeloopt, dan doe je niks. Dan loop je gewoon mee in de dingen die er zijn. en dan ben je een stuk van de natuur. Zoals dat dat gras daar groeit, dat die mier daar.. Dan doe je gewoon mee. Maar als je dat omdraait en zegt: nee... Bij ons, ons mensen, zal het niet de wet van de sterkste zijn. De wet die wij maken, zal de zwakste steunen. Dat is de boel op zijn kop zetten. Dat zijn de Europese waarden en normen. Daarvoor moeten we gaan. Dus ik denk niet dat we daarvoor zwakke vluchtelingen moeten uitzetten... om de waarden en normen van Europa te verdedigen. De waarden en normen van Europa zijn: we gaan de zwakste steunen. En daardoor, ja, dat ik kies om gevangenisdirecteur te worden. Sommigen gaan de negerkes gaan helpen in de Congo. En ik ga nu eens degenen die hier moreel aan de onderste laag zitten, Die niemand meer moet hebben, oké, die zijn er ook. Dan gaan we ons daarvoor gaan inzetten.

Anthony

06:36

Een bewuste keuze

Hans Claus

06:37

Een bewuste keuze, ja. Ja, met de gekende gevolgen.

Anthony

06:52

Ondanks het feit dat je het op de vloer slechter ziet gaan, ben je hoopvoller dan je vroeger was?

Hans Claus

06:58

Nee, ik ben altijd hoopvol geweest. Dus ik denk dat dat een plicht is. Een ambtenarenplicht.

Anthony

07:07

Hoopvol zijn?

Hans Claus

07:08

Ja, hoopvol zijn. Je mag kritiek hebben, maar je moet niet alleen kritiek hebben. Je moet hoopvol blijven en je moet duwen in de juiste richting.

Anthony

07:19

Waarom moet je dat?

Hans Claus
07:22

Omdat je ergens verbonden bent zeker. Je bent wie je geworden bent en dat is niet dankzij jezelf. Dat is niet dankzij jezelf. Dat zijn de klutsjes van de genen van je ouders. En de opvoeding die je gekregen hebt, de mogelijkheid om te studeren, inzichten van de tijd, de technologische mogelijkheden. Je hebt je eigen schoenen nog niet gemaakt, waarschijnlijk je hemd ook niet gemaakt. Je kunt het waarschijnlijk zelfs niet. Je bent zo afhankelijk van de anderen. Dus we zijn echt groepswezens. Dus ja, groepswezens. En dan het u niet meer aantrekken. Ik ben een groepswezen, ik ga enkel graaien. Ik ga enkel genieten van hetgeen dat de groep mij geeft. Ik ga niks teruggeven. Want al hetgeen wat ik uiteindelijk heb kunnen doen, heb kunnen bereiken, dat was tegen alle verwachtingen. En dat was zeker niet... Ik heb mijn inspanningen gedaan, maar zonder die omkadering, zonder de sociale voorzieningen, zonder de studiebeurs, zonder een goede school waar ik geen cent heb moeten voor betalen, waar ik al mijn boeken voor niks gekregen heb, zou het allemaal niet gebeurd zijn. Ik denk dat we ons toch moeten realiseren dat we een kind zijn van de groep, van de samenleving. En ik vind, ja, ik zou me slecht voelen. Moest ik enkel die dingen doen die mij het gemak en het profijt geven. Ik heb liever wat gevaar te lopen. En toch iets te doen waarvan ik zeg: Ja, kijk, het is moeilijk. En ze willen het eigenlijk niet, maar ze weten nog niet waarom ze het niet willen.

Anthony
09:22

Is er naast een morele reden om zwakkeren te steunen ook iets rationeler?

Hans Claus
09:28

Ik denk niet dat je alleen maar iets moet doen voor de anderen, Omdat je daar dan zelf beter van wordt. Er zit misschien iets in voor ons, maar er zit misschien iets in voor die andere ook. Allee, er zit iets in voor ons.

Anthony
09:40

Is de schone plaats om te zijn niet waar het eigenbelang en het belang voor de anderen elkaar vindt, de overlap. Is dat niet ook de kracht van de huizen? Dat je zegt, dat is goed voor de gedetineerden, maar dat je ook uitlegt, dit is de winst voor de maatschappij. Dat is toch iets wat je ook moet vertellen.

Hans Claus
09:58

Men haalt er dan heel dikwijls de recidivepercentages bij. dan zal men minder hervallen enzo. Cijfers wijzen uit, mensen die door zo'n transitiehuis gaan, dat die natuurlijk, ja, door het feit dat ze een betere begeleiding gekregen hebben, dat die overgang van detentie in een samenleving wat minder bruske verloopt, wat beter ondersteund wordt, ja, dat er natuurlijk minder mislukkingen zijn. Eigenlijk is dat de normaliteit zelf. Je moet dat zelfs niet bewijzen, je voelt dat gewoon aan. Maar natuurlijk heb je ook een hoop gedetineerden die niet door die transitiehuizen, niet naar die transitiehuizen gaan omdat ze ze er niet durven naartoe sturen. Natuurlijk hebben die transitiehuizen dan betere cijfers. Ik wil niet afgeregeld worden op dat

recidivepercentage. Dus eigenlijk wil ik afgerekend worden met hoe minder leed dat we die bol kunnen doen draaien, hoe beter. Geleidelijk al ondervind ik nu dat dat idee van die detentiehuisen aanslaat, dat pakt. En dan stel ik mij de vraag: hoe komt dat dat dat pakt? Hoe komt dat dat dat aanslaat? En dan herinner ik mij een goed gesprek met Lieven Dupont, de vader van de basiswet. Die zei mij: als je wilt dat de huizen werken, Dan ga je moeten zien dat het verbinding heeft met transitie die zich elders voordoen in de samenleving. Je kunt niet alleen, het zal moeten in lijn liggen met andere veranderingsprocessen. We hebben nu een hele periode gekend waarin het kapitalisme de laatste stuip trekking heeft gedaan. In de zin van de globalisering, de muur is gevallen, er was geen weerstand meer. En men dacht, ons systeem is nu het alles overheersende, het laatste systeem van de wereld. Door het feit dat ze nu zoveel wind in de poep krijgt, wordt het heel snel duidelijk dat die vervreemding plaatsvindt. Dat de mens dus eigenlijk geen greep meer krijgt op zijn eigen realiteit. De beslissingscentra liggen veraf. We gaan heel vlug voor de noodzaak van een nieuw paradigma-shift staan. En je ziet het ook al komen, er komen veel coöperatieven, er zijn heel veel mensen die initiatief nemen om zelf iets te starten, om in gemeenschap iets te starten. Jullie zijn zo'n voorbeeld. De mensen nemen initiatief en proberen dus terug greep te krijgen op die dingen die ze echt nodig hebben. En dus detentiehuisen zitten in die lijn. Dat we de verre beslissingscentra... dus gemeenten zeggen: we hebben last met een aantal jongeren. Of met een drugproblematiek in de gemeente. Die mannen komen daarmee toe. We zijn geïnteresseerd in een detentiehuis, zeggen ze. Want we zijn het beu van onze mannen te moeten afgeven aan die gevangenis. En dan zien we ze terugkeren. Maar hoe? En waar? En met wie dat ze ondertussen al wat contact hebben. Al die tijd dat ze daar weggezet hebben. Want we waren nochtans bezig met hen en met hun familie. En zelfs die slachtoffers waren daar. Er was daar een werking rond. Plots komt justitie daar tussen gereden. Die man wordt in detentie geplaatst. Het is een periode waar we dus geen vat op hebben. We willen dat eigenlijk verder kunnen blijven opvolgen. We zouden graag die detentie dichterbij huis organiseren. Er is een transitie bezig.

Anthony

13:34

Toch ben je optimistisch, zei je in een interview.

Hans Claus

13:36

Oh ja, tuurlijk. zijn we optimistisch, we gaan dat zeker overleven. En elke verandering is... Het is de dingen, de schroeven loszetten om ze nadien weer vast te zetten. En hopelijk beter vast te zetten. Het zal zeker beter zijn. Er zijn nu mensen zoals ik bezig. Er zijn overal, in alle geledingen van de samenleving, mensen bezig met iets. Het is niet omdat het systeem kantelt en dat er daar bougement is. Dat nadien die mensen allemaal anders zijn. Die blijven met hun inzichten en hun dromen en die gaan dan op een nieuwe lei starten. Ik denk nee, ik ben daar redelijk gerust in, dat dat niet het einde van de mensheid is.

Anthony

14:29

Een ander mens zou daar toch moedeloos van worden, van te denken van het moet zo en het elke dag te zien. Je ziet het elke dag dat het niet is zoals jij het wilt.

Hans Claus

14:39

Ik kan niet loslaten. Dat zal niet meer lukken. Nee, ik zal voordien bezwijken. Dat zal niet lukken. Dat zal tot mijn laatste snik zijn. Tenzij dat ik dement word, maar dat zal dan waarschijnlijk leutig zijn. Misschien is dat de verlossing. Dan moet ik inderdaad die balans niet...

Anthony

14:57

Want dat is lastig?

Hans Claus

14:58

Ja, het is lastig. Ik zal waarschijnlijk niet zo lang leven, maar dat is niet zo erg.

Anthony

15:02

Waarom is dat zo lastig?

Hans Claus

15:04

Je denkt te weten dat je iets goed doet en iets nuttigs doet. En zoveel mensen zijn tegen. Je zegt, het is toch voor u dat ik het doe. Maar je wilt het niet geweten hebben.

Anthony

15:21

Als je ziet dat je ideale oplossing niet mogelijk is, en je ziet dat zelfs je tussenoplossing zeer veel weerstand opwekt, zeker in het begin.

Hans Claus

15:31

Ja, in het begin.

Anthony

15:32

Waarom blijf je daar dan op verder? Waarom zoek je niet gewoon een andere job? Waarom ben je nog altijd gevangenisdirecteur?

Hans Claus

15:37

Een andere job? En mijn missie opgeven? En dat is... Allee, ik ben daarvoor... Ik heb daarvoor gekozen als ik 17 jaar was. En ik zou er nu moeten mee stoppen. En wat moet ik anders kiezen? Ik kan geen twee keer dezelfde... Dat is een enorme inspanning, hetgeen dat ik opgebouwd heb. Dus als ik die dingen zou gezegd hebben over detentiehuizen, twintig jaar geleden zou men mij weggelachen hebben. Zoals je zegt, een snotneus van een

gevangenisdirecteur heeft een keer iets gevonden. Terwijl dat nu, heeft men moeten zeggen, het is wel iemand die ondertussen zijn sporen verdiend heeft. Hij draait al dertig jaar mee in den bak, zijn gevangenis draait. Hij zal wel weten waarvan hij klapt. Je moet kredietpunten verzamelen, voordat je aan iets kunt beginnen. Je kan dat geen twee keer doen.

Anthony

16:31

Je bent vastberaden, maar je hebt er twee keer mee willen stoppen.

Hans Claus

16:35

Twee keer heb ik de verleiding gekregen om mij in het artistieke verder te gaan ontplooiën. Toevallig twee keer. Ik zat aan de toog in mijn stamcafé en er kwam een ex-gedetineerde naast mij zitten, wat dikwijls gebeurt. En hij vraagt mij "hoe gaat het met u?" Ik zeg: "Ja jong, goed. Met mij goed." Ik zeg: "Maar ik denk dat ik ermee ga stoppen met die strijd." "Het maakt toch geen verschil of ik daar zit of er zit daar een ander" "Dat systeem draait, dat is een mechanisme, dat is een routine." Hij kijkt zo naar mij en zegt: "Dat mag je niet doen." Je kunt niet geloven hoe belangrijk dat is, te weten voor ons die op onze cel zitten, dat er van voor, van boven, in dat systeem, iemand zit die feitelijk niet op je neerkijkt, die feitelijk ook wel luistert naar je, die niet altijd per definitie ongelijk geeft, die gewoon aanvaardt dat je een mens bent. Dus zegt hij: doe wat je wilt, slaap op je bureau voor mijn part. Maar het is belangrijk te weten dat je daar zit." Die mensen hebben mij bekeerd. Zo ben ik blijven zitten. In de gevangenis, ik weet dat ik mijn job zeer secuur moet doen. Dat ik alle richtlijnen moet volgen, dat ik alle dossiers moet kennen, dat ik mijn deadlines moet respecteren. Dat ga ik nog altijd heel erg doen. Enerzijds vanuit: we moeten veel inspanning doen om mee te mogen spelen. En anderzijds ook vanuit een realistische inschatting van: Als men mij wil pakken, kan men mij al enkel maar pakken op mijn job. En dus die job moet ik zeer goed doen. Je moet dat mee incalculeren. Als je maatschappelijk aan de boom schudt, moet je weten dat er appels op je kop gaan vallen. Als je verandering nastreeft en je voelt geen weerstand, ga je waarschijnlijk ook geen verandering nastreven. Het is bijna een indicator. Dus als je tegenwind krijgt, is dat eigenlijk een compliment dat je met iets bezig bent. Ja, strijden zullen we blijven doen. En nu hebben we iets om voor te strijden waar we het einde niet van zien en waar ik het einde niet van zal zien. Mijn kleinkinderen zullen misschien de laatste gevangenispoort zien toegaan. En dan nog. Die eerste transistiehuizen, die komen er. Maar de kans is nog altijd, het gevaar is nog altijd de recuperatie. Dat men dat recupereert, dat men het in het systeem haalt. Dat men zal in de illusie leven dat dit het eindpunt is van de verandering. Zullen wij zeggen op dat moment, oké, dat was een mooie inleiding. Nu gaan we verder.